

PAPER DETAILS

TITLE: FINANSAL DERINLESMENIN BANKA KÂRLILIGINA ETKİSİ: TÜRKİYE'DEKİ KATILIM
BANKALARI ÜZERİNE BİR UYGULAMA

AUTHORS: Muhammed Hadin Öner

PAGES: 201-213

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3457444>

FINANSAL DERİNLEŞMENİN BANKA KÂRLILIĞINA ETKİSİ: TÜRKİYE'DEKİ KATILIM BANKALARI ÜZERİNE BİR UYGULAMA

THE IMPACT OF FINANCIAL DEEPENING ON BANK PROFITABILITY: AN APPLICATION ON PARTICIPATION BANKS IN TURKEY

Muhammed Hadin ÖNER*

Öz

Amaç: Bu çalışmanın temel amacını, finansal derinleşmenin katılım bankalarının kârlılıklarını nasıl etkilediği oluşturmaktadır. Ayrıca takipteki krediler, banka büyüklüğü, döviz kurları, gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranı (GDP), faiz oranları, işsizlik ve enflasyon değişkenleri de çalışmada dikkate alınmıştır.

Yöntem: Analizler için Türkiye'de faaliyet gösteren Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası ve Emlak Katılım Bankası'nın 2005Q4-2023Q2 dönemine ait veriler kullanılarak panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma bulgularına göre finansal derinleşmenin katılım bankalarının kârlılıkları üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca takipteki kredilerin negatif, banka büyüklüğü ve işsizliğin pozitif bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Döviz kurları, GDP, faiz oranları ve enflasyon değişkenleri ise istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır.

Sonuç: Finansal derinleşmenin katılım bankalarının kârlılıkları üzerindeki rolünün negatif olduğu bulgular ile ortaya konulmuştur. Katılım bankalarının finansal derinleşmenin bu olumsuz etkisinin yanında diğer faktörlere de odaklanması gerekmektedir. Dolayısıyla banka yönetimlerinin kârlılığı etkileyen bu faktörleri detaylı analiz ederek geleceğe dair stratejik adımlar atması beklenilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslami Finans, Katılım Bankaları, Finansal Performans, Panel Veri Analizi

Abstract

Aim: The aim of this study is to investigate how financial deepening affects the profitability of participation banks. In addition, variables such as non-performing loans, bank size, exchange rates, gross domestic product (GDP) growth rate, interest rates, unemployment, and inflation have also been considered in the study.

Method: The panel data analysis method has been employed for the analyses. For the analyses, data from Albaraka Turk Participation Bank, Kuveyt Turk Participation Bank, Türkiye Finans Participation Bank, Ziraat Participation Bank, Vakıf Participation Bank, and Emlak Participation Bank have been utilized. The study covers the period from 2005Q4-2023Q2.

Findings: According to the research findings, it has been observed that financial deepening has a negative impact on the profitability of participation banks. Additionally, non-performing loans have a negative effect, while bank size and unemployment have a positive effect. Exchange rates, GDP, interest rates, and inflation variables, on the other hand, were not found to be statistically significant.

Conclusions: The research has identified a negative role of financial deepening in relation to the profitability of participation banks. In addition to mitigating the adverse impact of financial deepening, participation banks should also focus on other contributing factors. Consequently, bank managements is expected to conduct in-depth analyses of these factors affecting profitability, with the aim of taking strategic steps for the future.

Keywords: Islamic Finance, Participation Banks, Financial Performance, Panel Data Analysis

* Aksaray Üniversitesi, Ortaköy Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, hadinoner@aksaray.edu.tr, Orcid Id: 0000.0001.7746.8865

Makale Geliş Tarihi/Received for Publication :05/10/2023
Birinci Revizyon Tarihi/ 1th Revision Received :13/11/2023
Kabul Tarihi/Accepted :04/12/2023

Atıfta Bulunmak İçin: Öner, M. H. (2023). *Finansal derinleşmenin banka kârlılığına etkisi: Türkiye'deki katılım bankaları üzerine bir uygulama*, *İşletme Bilimi Dergisi*, 11(3), 201-213.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Extended Abstract

A country's financial markets consist of various sectors, with banking standing out as one of the major sectors contributing significantly to the overall volume of financial markets. On the other hand, Islamic finance represents an alternative to conventional financial markets. Islamic banking has the largest market share in Islamic finance. According to the 2022 report of the Islamic Financial Services Board (IFSB), Islamic banks account for 68.7% of the Islamic finance ecosystem. In Turkey, participating banks hold a 6% share in the global Islamic banking system (IFSB, 2022).

Islamic banking, a significant player in the Islamic finance market, is grounded in the principles of the Quran, Sunnah, jurisprudence (ijtihad), Sufism, ethics, history, and traditions (Tabakoğlu, 2013; Warde, 2000). The theoretical framework of Islamic law has shaped the foundation of Islamic banking. The operational domains of Islamic banks, in turn, adhere to the principles and regulations of Islamic finance (Karadâgî, 2018). Interest-free financial products constitute fundamental financial instruments offered by Islamic banks.

Participation banks, as in all financial markets, contribute to the development of financial deepening (Kayode et al., 2021). Financial deepening involves enhancing public accessibility to financial services through the development of various financial instruments and products. Simultaneously, as the provision of financial services and relationships with financial institutions among individuals increase, financial deepening signifies an increase in the ratio of total financial assets to income. This aspect stimulates economic growth by providing greater liquidity and diversity in the financial markets (Öztürk et al., 2011). Generally, financial deepening represents the effective utilization of financial resources for the development of financial institutions. Consequently, financial deepening facilitates more efficient capital allocation, leading to increased banking efficiency, and ultimately enhancing investment efficiency (Otieno, 2013).

Participation in banking growth is directly linked to profitability. The impact of financial deepening on profitability has been the subject of numerous academic studies (Demirgüç-Kunt and Huizinga, 2000; Hassan and Bashir, 2003; Wu et al., 2007; Otieno, 2013; Petria et al., 2015; Karakuş and Yılmaz Küçük, 2016; Menicucci and Paolucci, 2016; Olawumi et al., 2017; Fapohunda and Eragbhe, 2017; Bouhider, 2021; Khalilullah et al., 2023; Akbaş, 2023). Therefore, the extent to which financial deepening affects the profitability of participating banks forms the fundamental hypothesis of this study. By empirically investigating the impact of financial deepening on the profitability of participating banks, this study considers data from the period 2005Q4-2023Q2. Profitability is measured by return on assets (ROA) and return on equity (ROE), whereas financial deepening is represented by the M2/GDP (FD1) and private sector loans/GDP (FD2) variables. Panel data methodology was employed for the analysis. Additionally, variables such as non-performing loans, bank size, exchange rates, GDP, interest rates, unemployment, and inflation are considered in the analysis.

Literature reviews predominantly focus on the internal and external factors that influence bank profitability. Considering these studies, the following hypotheses are formulated and analyzed in this study:

H1: Financial deepening affects the ROA and ROE of participation banks positively and/or negatively.

H2: Non-performing loans negatively affect the ROA and ROE of participation banks.

H3: Bank size positively and/or negatively affects the ROA and ROE of participation banks.

H4: Foreign exchange negatively affects the ROA and ROE of participation banks.

H5: GDP positively affects the ROA and ROE of participation banks.

H6: Interest rates negatively affect the ROA and ROE of participation banks.

H7: Unemployment negatively affects the ROA and ROE of participation banks.

H8: Inflation affects the ROA and ROE of participation banks positively and/or negatively.

According to the research findings, financial deepening has been observed to have a negative impact on participation in banks' profitability. Additionally, non-performing loans were found to have a negative impact, whereas bank size and unemployment were found to have a positive impact. However, the exchange rates, GDP, interest rates, and inflation variables did not show statistically significant results. Financial deepening, an indicator of economic magnitude, negatively affects the profitability of

participation banks. Among the reasons for this, it can be argued that participation banks adversely affect their competition with traditional banks, which pay high interest on deposits and provide loans at low interest rates. Furthermore, growth in financial markets can create negative effects on infrastructure investments and competition for skilled personnel, exerting pressure on the profitability of participation banks. The impact of financial deepening on the profitability of participation banks is a complex issue that needs to be considered in conjunction with multiple factors.

Minimizing the negative impact of financial deepening on the profitability of participation banks requires bank management to reassess and develop new strategies for implementing profitability policies. Additionally, better oversight of the factors affecting the profitability of participation banks and a thorough analysis of banking competition is essential. For decision-makers in banks, monitoring profitability indicators, diversifying sources of income, and optimizing costs are crucial. On the other hand, participation banks can mitigate the negative effects of financial deepening by enhancing competition, improving their services and operational processes, making fintech investments, and offering consumers a wider array of financial products.

In conclusion, this study aims to fill a gap in the literature by investigating the impact of financial deepening on the profitability of participation banks in Turkey. For future research, the dataset can be expanded, and comparative studies at the deposit bank or country level could deepen the analysis. Additionally, the impact of financial deepening on profitability can be explored further by considering different variables as measures of financial deepening.

I. Giriş

Bir ülkenin finansal piyasaları farklı bileşenlerden oluşmaktadır. Bankacılık ise finansal piyasaların en büyük hacmini oluşturan sektörlerin başında gelmektedir. Geleneksel finansal piyasalara alternatif oluşturan İslami finans piyasalarında da bankacılık en büyük pazar payına sahiptir. İslami Finansal Hizmetler Komitesi'nin (IFSB-Islamic Financial Services Board) 2022 raporunda İslami bankaların İslami finans ekosisteminden %68.7 pay aldığı görülmüştür. Türkiye'deki katılım bankaları ise küresel İslami bankacılık sisteminden %6 pay almaktadır (IFSB, 2022).

İslami finans piyasasının önemli aktörlerinden olan katılım bankacılığının temeli Kur'an-ı Kerim, sünnet, içtihat, tasavvuf, ahlak, tarih ve geleneklerden oluşmaktadır (Tabakoğlu, 2013; Warde, 2000). Katılım bankalarının teorik çerçevesini islam hukuku oluşturmaktadır. Katılım bankalarının uygulama alanları ise İslami finans prensip ve hükümlerine dayanmaktadır (Karadâgî, 2018). Türkiye'de katılım bankaları her ne kadar konvansiyonel bankacılığın hukuki zeminini oluşturan 5411 sayılı bankacılık kanununa tâbi olsalar bile İslami finans prensiplerine uygun bir şekilde bankacılık hizmetleri sunmaktadırlar. Faizsiz finans ürünleri katılım bankalarının sunmuş oldukları temel finansal enstrümanlardır.

Katılım bankaları, tüm finansal piyasalarda olduğu gibi finansal derinleşmenin gelişmesine katkı sağlayan aktörlerdendir (Kayode et al., 2021). Finansal derinleşme, çeşitli finansal araçların ve ürünlerin geliştirilmesiyle birlikte halkın finansal hizmetlere daha fazla erişilebilir olmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda, bireyler arasındaki finansal hizmetlerin ve finansal kurumlarla ilişkilerin artması sonucu finansal derinleşme, toplam finansal varlıkların gelire oranında da bir artışı ifade etmektedir. Bu husus, finansal piyasalarda daha fazla likidite ve çeşitlilik sağlayarak ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir (Öztürk et al., 2011). Finansal derinleşme, genel olarak finansal kurumların kalkınması için finansal kaynakları etkin bir şekilde kullanma yeteneğini ifade eder. Bu sayede finansal derinleşme, bankacılık verimliliğini ve nihayetinde yatırımın verimliliğini artıran daha verimli bir sermaye tahsisini sağlamaktadır (Otieno, 2013).

Katılım bankacılığının büyümesi, kârlılıkları ile doğrudan ilgilidir. Kârlılığın üzerindeki finansal derinleşmenin etkisi ise birçok akademik araştırmaya (Demirgüç-Kunt ve Huizinga, 2000; Hassan ve Bashir, 2003; Wu et al., 2007; Otieno, 2013; Petria et al., 2015; Karakuş ve Yılmaz Küçük, 2016; Menicucci ve Paolucci, 2016; Olawumi et al., 2017; Fapohunda ve Eragbhe, 2017; Bouhider, 2021; Bouhider, 2021; Khalilullah et al., 2023; Akbaş, 2023) konu olmuştur. Bu nedenle finansal derinleşmenin katılım bankalarının kârlılıkları üzerindeki etkisinin ne düzeyde olduğu bu araştırmanın temel hipotezini oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında 2005Q4-2023Q2 dönemine ait veriler dikkate alınarak katılım bankalarının kârlılıkları üzerindeki finansal derinleşme ampirik olarak incelenmiştir. Kârlılık ölçütü olarak aktif kârlılık (ROA) ve özsermaye kârlılığı (ROE); finansal derinleşme olarak M2/GDP (FD1) ve özel sektör kredileri/GDP (FD2) değişkenleri ele alınmıştır. Analizler için panel veri yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca takipteki krediler, banka büyüklüğü, döviz kurları, GDP, faiz oranları, işsizlik ve enflasyon değişkenleri de analizlerde dikkate alınmıştır. Çalışma bulgularına göre, finansal derinleşmenin katılım bankalarının kârlılıkları üzerindeki rolünün negatif olduğu görülmektedir. Bu nedenle katılım bankalarının finansal derinleşmenin negatif etkisinin yanında kârlılıklarına etki eden diğer faktörlere de odaklanması gerekmektedir. Bunun yanında üst yönetimlerin bu faktörleri detaylı analiz ederek geleceğe dair stratejik adımlar atması beklenilmektedir.

Araştırmacılar, finansal derinleşmenin bankaların genel performansını nasıl etkilediği konusunda bir fikir birliğine varamamışlardır. Türkiye'de de sınırlı düzeyde ampirik çalışmalar bulunmaktadır. Mevcut çalışmalar daha çok içsel ve dışsal faktörlerin bankaların kârlılıkları üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Bu minvalde bu çalışma, Türkiye'deki katılım bankalarının kârlılıkları üzerinde finansal derinleşmenin etkisinin ne düzeyde olduğuna dair literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Çalışma dört kısımdan oluşmaktadır. Girişin devamında literatür çalışmalarına yer verilmiştir. Akabinde araştırmanın veri seti, metodolojisi ve bulguları ele alınmıştır. Son kısımda ise sonuca yer verilerek çalışma tamamlanmıştır.

II. Literatür İncelemesi

Literatürde konvansiyonel bankalar ile katılım bankalarının kârlılıklarını etkileyen faktörlere yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak finansal derinleşmenin bankacılık sektörünün kârlılıklarına etkisine yönelik çalışmalar sınırlı düzeydedir. Literatürde yer alan çalışmalar aşağıda kısaca özetlenmiştir:

Demetriades ve Luintel (1996), Hindistan'da faaliyet gösteren bankacılık sektörünün finansal derinleşme üzerindeki etkisini 1961-1991 yıllarına ait veriler ışığında araştırmışlardır. Analiz sonuçlarına göre bankacılık sektörüne ait değişkenlerin finansal derinleşme üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca finansal derinleşme ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin olduğunu tespit etmişlerdir.

Demirgüç-Kunt ve Huizinga (2000), 1990-1997 yıllarına ait verileri kullanarak Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) üyesi ülkelerin banka kârlılıkları üzerindeki etkilerini panel veri analizi ile araştırmışlardır. Bulgulara göre banka kârlılıkları üzerinde GDP ve enflasyonun pozitif; finansal göstergelerden özel sektör kredileri/GDP'nin negatif bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Hassan ve Bashir (2003), 1994-2001 yıllarına ait verileri kullanarak 21 ülkedeki 43 İslami bankanın kârlılıkları üzerindeki etkileri araştırmışlardır. Panel veri analizi sonuçlarına göre kârlılık göstergesi olan aktif kârlılık (ROA) ve özsermaye kârlılığı (ROE) üzerine sermaye ve kredi/varlık oranları ile makroekonomik koşulların olumlu katkı sağladığı; vergilerin ise olumsuz bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Staikouras ve Wood (2004), 1994-1998 yıllarına ait verileri ışığında Avrupa Birliği'ndeki 685 bankanın kârlılığı üzerindeki etkileri panel veri analizi ile araştırmışlardır. Bulgulara göre bankaların kârlılık göstergesi olan aktif kârlılık (ROA) üzerinde banka büyüklüğü ve enflasyonun pozitif; GDP'nin ise negatif bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Wu et al., (2007), Çin'deki bankaların kârlılıkları üzerindeki etkileri 1996-2004 verileri ışığında araştırmışlardır. Panel veri analizi rastgele etkiler modeline göre bankaların kârlılıkları üzerinde (ROA) finansal derinleşmenin (M2/GDP) negatif bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Otieno (2013), 2003-2011 yılları arasındaki veriler ışığında Kenya'daki bankaların kârlılıkları üzerinde finansal derinleşmenin etkisini araştırmıştır. Regresyon analizi sonuçlarına göre bankaların kârlılıkları üzerinde finansal derinleşmenin (özel sektör kredileri/GDP) pozitif bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Petria et al., (2015), 2004-2011 yıllarına ait verileri kullanarak Avrupa Birliği'ndeki (27 ülke) bankaların kârlılıkları üzerindeki etkileri araştırmışlardır. Panel veri analizi sonuçlarına göre bankaların aktif kârlılığı (ROA) ve özsermaye kârlılığı (ROE) üzerinde GDP pozitif bir etkiye sahipken, banka büyüklüğü sadece özsermaye kârlılığı (ROE) üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olmuştur. Bunun yanında enflasyonun istatistiksel olarak anlamlı olmadığını tespit etmişlerdir.

Karakuş ve Yılmaz Küçük (2016), 2010Q1-2014Q4 dönemine ait verileri kullanarak Türkiye'de faaliyet gösteren 4 katılım bankasının finansal kârlılıkları üzerindeki değişkenleri araştırmışlardır. Panel veri analizi bulgularına göre katılım bankalarının aktif kârlılıkları (ROA) üzerinde toplam fonlar, kredi hacmi, işsizlik, faiz oranı ve sanayi üretim endeksi olumlu; döviz kuru, tüketici fiyat endeksi ve GDP olumsuz bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Katılım bankalarının özsermaye kârlılıkları (ROE) üzerinde ise döviz kuru, tüketici fiyat endeksi, GDP, tüketici güven endeksi ve işsizlik oranının negatif bir etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir.

Menicucci ve Paolucci (2016), 2009-2013 yıllarına ait verileri kullanarak Avrupa'daki 35 bankanın kârlılığı üzerindeki etkileri panel veri yöntemi ile araştırmışlardır. Bulgulara göre bankaların aktif kârlılık (ROA) ve özsermaye kârlılığı (ROE) üzerinde banka büyüklüğünün ve sermaye yapısının pozitif bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Belke ve Ünal (2017), 2005Q1-2015Q4 dönemlerine ait verileri kullanarak Türkiye'deki 23 mevduat bankasının kârlılıkları üzerindeki faktörleri analiz etmişlerdir. Panel veri analizi sonuçlarına göre aktif kârlılık (ROA) üzerinde banka büyüklüğü, GDP ve faiz oranları pozitif; enflasyon ve döviz kurunun negatif bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Olawumi et al., (2017), Nijerya'da faaliyet gösteren bankaların kârlılığı üzerinde finansal derinleşmenin etkisini analiz etmişlerdir. 1988-2012 yıllarına ait veriler ışığında ele aldıkları analiz sonuçlarına göre finansal derinleşme göstergesi olan M2/GDP, özel sektör kredileri/GDP ve mevduat yükümlülükleri/GDP değişkenlerinin banka kârlılığını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Yusuff ve Olaniran-Akinyele (2019), 1990Q1-2017Q4 dönemine ait verileri kullanarak finansal derinleşmenin Nijerya'daki bankaların kârlılıkları üzerindeki etkisini araştırmışlardır. ARDL sınır testi yöntemine göre bankaların aktif kârlılık (ROA) ve özsermaye kârlılığı (ROE) üzerinde piyasa değeri/GDP ve özel sektör kredileri/GDP olumsuz; mevduat yükümlülükleri/GDP değişkeninin ise olumlu bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Kayode et al., (2021), 1981-2019 yıllarına ait verileri kullanarak Nijerya'da bulunan bankaların likiditesi üzerindeki finansal derinleşmenin etkisini analiz etmişlerdir. VAR modeli sonuçlarına göre finansal derinleşme göstergeleri olan M2/GDP ve özel sektör kredileri/GDP'nin bankaların likiditesi üzerinde pozitif ancak istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişkinin varlığını tespit etmişlerdir.

Bouhider (2021), 2010-2019 yıllarına ait veriler ışığında Malezya'da faaliyet gösteren 14 İslami bankanın kârlılıkları üzerindeki etkileri panel veri yöntemi ile araştırmıştır. Bulgulara göre bankaların aktif kârlılıkları (ROA) üzerinde banka büyüklüğü ve faiz oranının olumlu; döviz kuru, GDP ve enflasyonun olumsuz bir etkiye sahip olduğunu gözlemlemiştir.

Akbaş (2023), 2018-2022 yıllarına ait verileri kullanarak Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların finansal performansları üzerindeki etkileri panel veri yöntemi ile araştırmıştır. Bulgulara göre aktif kârlılık (ROA) üzerinde banka büyüklüğü ve enflasyonun negatif; özsermaye kârlılığı (ROE) üzerinde ise pozitif bir etkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. GDP ve işsizliğin ise istatistiksel olarak anlamlı olmadığını tespit etmiştir.

Omodero et al., (2023), gelişmekte olan ülkelerin hisse senetleri performansları üzerinde finansal derinleşmenin etkisini araştırmışlardır. 1981-2021 verilerinin kullanıldığı ARDL modeli sonuçlarına göre finansal derinleşme göstergesi olan M2/GDP'nin pozitif ve özel sektör kredileri/GDP'nin negatif bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca hisse senetleri performansları üzerinde GDP'nin pozitif bir etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir.

Jacob et al., (2023), 2012Q1-2022Q3 verilerini kullanarak Nijerya'da finansal derinleşme üzerindeki etkileri analiz etmişlerdir. Regresyon analizi sonuçlarına göre finansal derinleşme üzerinde (M2/GDP) mevduat bankaları, sigorta sektörü ve borsanın pozitif bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Khalilullah et al., (2023), Afganistan'da faaliyet gösteren 16 bankanın 2007-2016 verilerini kullanarak finansal performanslarını etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Panel veri analizi sonuçlarına göre aktif kârlılık (ROA) üzerinde GDP pozitif etkiye sahipken enflasyonun istatistiksel olarak anlamlı olmadığını tespit etmişlerdir.

Literatür çalışmalarında ağırlıklı olarak bankaların kârlılıkları üzerindeki içsel ve dışsal faktörlerin ele alındığı görülmektedir. Finansal derinleşmenin bankaların kârlılığı üzerindeki etkisine dair çalışmalar mevcut çalışmalar içerisinde niceliksel olarak daha az düzeydedir. Türkiye özelinde ise katılım bankalarının kârlılıkları üzerinde finansal derinleşmenin etkisine yönelik araştırmalarımıza göre herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ayrıca çalışmalarda finansal derinleşmenin bankaların genel performansını nasıl etkilediği konusunda net bir çerçeve çizilememiştir. Bu çalışma finansal derinleşmenin yanında farklı değişkenlerin (takipteki krediler, banka büyüklüğü, döviz kurları, GDP, faiz oranları, işsizlik ve enflasyon) katılım bankalarının kârlılıkları üzerindeki etkisini birlikte ele alarak

mevcut çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu anlamda çalışmanın literatürdeki boşluğu doldurması hedeflenmektedir. Literatürdeki çalışmalar dikkate alınarak (Demirgüç-Kunt ve Huizinga, 2000; Hassan ve Bashir, 2003; Wu et al., 2007; Otieno, 2013; Petria et al., 2015; Karakuş ve Yılmaz Küçük, 2016; Menicucci ve Paolucci, 2016; Olawumi et al., 2017; Fapohunda ve Eragbhe, 2017; Bouhider, 2021; Bouhider, 2021; Khalilullah et al., 2023; Akbaş, 2023) bu çalışmada aşağıdaki hipotezler oluşturularak analizler yapılmıştır.

H1: Finansal derinleşme, katılım bankalarının ROA ve ROE'sini pozitif ve/veya negatif yönde etkilemektedir.

H2: Takipteki krediler, katılım bankalarının ROA ve ROE'sini negatif yönde etkilemektedir.

H3: Banka büyüklüğü, katılım bankalarının ROA ve ROE'sini pozitif ve/veya negatif yönde etkilemektedir.

H4: Döviz, katılım bankalarının ROA ve ROE'sini negatif yönde etkilemektedir.

H5: GDP, katılım bankalarının ROA ve ROE'sini pozitif yönde etkilemektedir.

H6: Faiz oranları, katılım bankalarının ROA ve ROE'sini negatif yönde etkilemektedir.

H7: İşsizlik, katılım bankalarının ROA ve ROE'sini negatif yönde etkilemektedir.

H8: Enflasyon, katılım bankalarının ROA ve ROE'sini pozitif ve/veya negatif yönde etkilemektedir.

III. Araştırma Veri Seti, Metodoloji ve Bulgular

3.1. Veri Seti ve Değişkenler

Katılım bankalarının kârlılıklarını etkileyen finansal derinleşme ile diğer değişkenlerin (takipteki krediler, banka büyüklüğü, döviz kurları, GDP, faiz oranları, işsizlik ve enflasyon) araştırıldığı bu çalışmanın kapsamı 2005Q4-2023Q2 döneminde Türkiye'de faaliyet gösteren altı katılım bankasının (Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası ve Emlak Katılım Bankası'nın) veri setinden oluşmaktadır. Katılım bankalarının verileri Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) web sitesi ve bankaların faaliyet raporlarından, makroekonomik değişkenlere ait veriler Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) web sitesinden elde edilmiştir. Çalışmada kullanılan değişkenlere ait bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Değişkenlerin Tanımlayıcı Açıklamaları

Değişkenler	Açıklama	Kısaltma	Beklenti	Kaynak	Referans
Aktif Kârlılık	Net Kâr/Toplam Aktifler	ROA		TKBB, Banka Faaliyet Raporları	Petria vd., (2015); Karakuş ve Yılmaz Küçük (2016); Olawumi vd., (2017); Bouhider (2021); Akbaş (2023)
Özsermaye Kârlılığı	Net Kâr/Öz Sermaye	ROE		TKBB, Banka Faaliyet Raporları	Petria vd., (2015); Karakuş ve Yılmaz Küçük (2016); Olawumi vd., (2017); Akbaş (2023)
Finansal Derinleşme	M2 / GDP	FD ₁	+, -	TCMB	Wu vd., (2007); Olawumi vd., (2017); Fapohunda ve Eragbhe (2017)
Finansal Derinleşme	Özel Sektör Kredileri / GDP	FD ₂	+, -	TCMB	Demirgüç-Kunt ve Huizinga (2000), Otieno (2013); Olawumi vd., (2017); Yusuff ve Olaniran-Akinyele (2019)
Takipteki Krediler	Katılım bankalarının takipteki kredi oranları	NPL	-	Banka Faaliyet Raporları	Fapohunda ve Eragbhe (2017) Hidayat vd., (2021); Akın ve Duramaz (2022)
Banka Büyüklüğü	Katılım bankalarının aktif büyüklükleri	SIZE	+, -	TKBB, Banka Faaliyet Raporları	Hassan ve Bashir (2003); Staikouras ve Wood (2004); Petria vd., (2015); Menicucci ve Paolucci (2016); Bouhider (2021); Akbaş (2023)
Döviz	USD Döviz kuru	ER	-	TCMB	Karakuş ve Yılmaz Küçük (2016); Bouhider (2021)

GSYH	Gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranı	GDP	+	TÜİK	Demirgüç-Kunt ve Huizinga (2000); Hassan ve Bashir (2003); Staikouras ve Wood (2004); Petria vd., (2015); Karakuş ve Yılmaz Küçük (2016); Bouhider (2021); Khalilullah vd., (2023)
Faiz Oranları	Bankalar arası faiz oranı	IR	-	TCMB	Karakuş ve Yılmaz Küçük (2016); Bouhider (2021)
İşsizlik	İşsizlik oranı	UN	-	TÜİK	Karakuş ve Yılmaz Küçük (2016)
Enflasyon	Yıllık enflasyon oranı	INF	+, -	TÜİK	Demirgüç-Kunt ve Huizinga (2000); Staikouras ve Wood (2004); Petria vd., (2015); Bouhider (2021); Akbaş (2023)

Analizler sırasında değişkenler arasındaki doğrusal ilişkinin varlığı ve çarpıklık/basıklıktaki uç değerlerin normalleştirilmesi amacıyla katılım bankalarının aktif büyüklükleri logaritmik dönüşüme tabi tutulmuştur. Bu logaritmik dönüşüm sonrasında katsayılar, değişkenlerin esneklik derecelerini ifade etmektedir (Lee et al., 2017). Tablo 2’de görüleceği üzere katılım bankalarının 2005Q4-2023Q2 dönemine ait ROA ortalaması %08 ve ROE ortalaması %10 olarak görülmektedir. Diğer değişkenlere ait gözlem sayısı, ortalama, standart sapma, maksimum ve minimum değerler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem	Ortalama	Standart Hata	Minimum	Maksimum
ROA	294	.0086265	.0063203	-.0055028	.0339123
ROE	294	.106257	.09505	-.0184069	.8101934
FD1	426	1.889685	.2924592	1.2689	2.903
FD2	414	66.82174	18.22453	29.1	95
NPL	294	.0313667	.0218567	0	.246977
SIZE	294	16.98625	1.320742	13.56479	20.13779
ER	426	4.34813	4.630893	1.185147	20.69645
GDP	420	.0515053	.0528019	-.1454091	.2224641
IR	426	.1563405	.0522052	.0728	.3094615
UN	426	.1053474	.0180331	.07	.14
INF	426	.1491845	.1595006	.0399	.8345

Katılım bankalarının finansal performans göstergesi olan ROA ve ROE ile diğer değişkenler arasındaki doğrusal ilişkiler korelasyon katsayıları kullanılarak araştırılmaktadır. Korelasyon, değişkenler arasındaki ilişkinin varlığını ve doğasını açıklamaktadır. Ancak bu husus değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerini veya bir değişkenin diğerini nasıl etkilediğini doğrudan açıklamaz. Sadece değişkenlerin birbiriyle olan ilişkisini göstermekte olup bu ilişkinin sebebini veya sonucunu ele almamaktadır. Tablo 3’te ROA ve ROE değişkenleri arasında yüksek düzeyde bir korelasyonun olduğu görülmektedir. Ancak bu iki değişken analizlerde ayrı ele alınarak etkisi araştırılmaktadır. Finansal derinleşmenin ise ROA ile yüksek bir korelasyon ilişkisinin olduğu görülmektedir. Tablo 3’te tüm değişkenlere ait korelasyon katsayıları yer almaktadır.

Tablo 3. Korelasyon Katsayıları

	ROA	ROE	FD1	FD2	NPL	SIZE	ER	GDP	IR	UN	INF
ROA	1.0000										
ROE	0.6866*	1.0000									
FD1	-0.5994*	-0.3080*	1.0000								
FD2	-0.4998*	-0.1519	0.7721*	1.0000							
NPL	-0.0689	-0.1423	0.0608	-0.0483	1.0000						
SIZE	-0.0910	0.1619*	0.4791*	0.6725*	-0.0185	1.0000					

ER	0.0807	0.3155*	0.3392*	0.5020*	-0.0749	0.7573*	1.0000			
GDP	-0.0579	0.0131	-0.1093	0.0420	-0.1902*	0.0780	0.0268	1.0000		
IR	0.0754	0.1638*	-0.0132	0.1606*	0.0767	0.2347*	0.3617*	-0.1165	1.0000	
UN	0.1034	0.1422	0.1264*	0.3949*	-0.0571	0.2856*	0.4518*	-0.5015*	0.0177	1.0000
INF	0.2098*	0.3586*	0.1270*	0.2545*	-0.0752	0.6117*	0.8865*	0.0239	0.4678*	0.1816*

%1 seviyesinde anlamlı korelasyon katsayıları * ile gösterilmiştir (* p<0.1).

3.2. Metodoloji

Çalışmada kullanılan veri seti, hem yatay kesit hem de zaman serisi verilerini içerdiğinden dolayı panel veri analizi yöntemi uygulanacak. Panel verileri farklı birimlerin belirli bir zaman dilimindeki yatay kesit verilerinin birleşimidir (Brooks, 2014; Tatoğlu, 2020). Panel veri analizi yöntemi ile çoklu doğrusal bağlantı sorunu minimum düzeyde olmaktadır. Çoklu doğrusal bağlantı sorunu, regresyon analizlerinde bağımsız değişkenler arasındaki yüksek ilişki veya korelasyon durumunu ifade eder. Bu sorun, regresyon katsayılarının tahmininde güvenilirlik sorunlarına yol açabilir. Panel veri analizi, bu tür sorunları minimum düzeyde tutarak başarılı sonuçlar vermektedir (Baltagi, 2005). Birçok ulusal ve uluslararası akademik çalışmalarda da ağırlıklı olarak panel veri yöntemi tercih edilmektedir. Bu minvalde bu çalışmada da panel veri analizi yöntemi kullanılarak aşağıdaki ekonometrik model oluşturulmuş ve aşağıdaki gibi formüle edilmiştir (Yüksel et al., 2018):

$$Y_{it} = \alpha + \sum_{k=1}^K \beta_k X_{kit} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Denklem (1)'deki bağımlı değişkene ve analiz yapılacak modellerde kullanılacak değişkenler eklendiğinde 2 model ortaya çıkmaktadır:

$$ROA_{it} = \alpha + \beta_1 FD_{1it} + \beta_2 FD_{2it} + \beta_3 NPL_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 ER_{it} + \beta_6 GDP_{it} + \beta_7 IR_{it} + \beta_8 UN_{it} + \beta_9 INF_{it} \quad (2)$$

$$ROE_{it} = \alpha + \beta_1 FD_{1it} + \beta_2 FD_{2it} + \beta_3 NPL_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 ER_{it} + \beta_6 GDP_{it} + \beta_7 IR_{it} + \beta_8 UN_{it} + \beta_9 INF_{it} \quad (3)$$

Denklemlerde her t yılı ve i bankası için, ROA katılım bankalarının aktif kârlılığını, ROE katılım bankalarının özsermaye kârlılığını, FD_1 finansal derinleşmeyi ($M2/GDP$), FD_2 finansal derinleşmeyi (özel sektör kredileri/ GDP), NPL katılım bankalarının takipteki kredi oranlarını, $SIZE$ katılım bankalarının toplam aktiflerini, ER usd döviz kurunu, GDP gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranını, IR bankalar arası faiz oranını, UN işsizlik oranını ve INF yıllık enflasyon oranını göstermektedir.

3.3. Bulgular

Panel veri analizi yöntemini uygulamadan önce, çeşitli ön testlerin yapılması gerekmektedir. Modelleme aşamasında gerçekleştirilen F Testi, En Çok Olabilirlik Testi ve Breusch-Pagan LM Testi sonuçları, birim ve zaman etkilerinin mevcut olduğunu göstermiştir. Bu durumda klasik modelin geçerli olmadığı, sabit ve tesadüfi etkiler modellerinin geçerli olduğuna karar verilmiştir. Yapılan tahminler arasındaki analizlerde ise Hausman Testi ile Tesadüfi (Rassal) Etkiler Modeli'nin etkili olduğu belirlenmiştir. Tesadüfi Etkiler Modeli, bağımsız değişkenler ile açıklayıcı değişkenler arasında ilişki olmadığını ve hata terimlerinin sabit olmayan diğer parametrelerle ilişkisiz olduğunu varsaymaktadır. Başka bir deyişle, bu modelde hata terimleri zaman içinde değişmeyen diğer parametrelerle ilişkilendirilmez. Tesadüfi Etkiler Modeli analizi, zamana bağlı olmayan değişkenlerin model içine dahil edildiği bir yöntemi ifade eder ve sonuçları çıkarabilmek açısından en uygun analiz yöntemlerinden biridir (Tatoğlu, 2020).

Tablo 4. Model Belirleme Test Sonuçları

Test	ROA		ROE	
	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
F Testi	4.26	0.001	4.24	0.001
LR Testi-Olabilirlik Oranı Testi	44.41	0.000	13.24	0.001
Breusch-Pagan LM Testi	22.85	0.000	13.82	0.000

Tesadüfi Etkiler Modeliyle gerçekleştirilen varsayım testleri sonucunda, kurulan modellerde heteroskedastisite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon problemlerinin olduğu görülmüştür. Levene, Brown ve Forsythe'nin Test sonuçlarına göre olasılık değerleri %1'den küçük olup H_0 hipotezinin reddedildiği ve modellerde heterokedastisite probleminin olduğu görülmektedir. Durbin-Watson ve Baltagi Wu istatistiğine göre hesaplanan DW ve Baltagi istatistikleri 2'den uzak değere sahip olup modellerde otokorelasyon sorunu tespit edilmiştir. Pesaran CDLM istatistikleri sonuçlarına göre olasılık değerlerinin %5'ten büyük olduğu ve birimler arasında korelasyon probleminin olmadığı söz konusudur. Ayrıca tüm modellerde çoklu doğrusal probleminin olmadığı görülmektedir. Tablo 5'te ilgili sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 5. Spesifikasyon Testlerinin Sonuçları

Model	Hausman Testi		Levene, Brown ve Forsythe Testi		Durbin-Watson / Baltagi Wu		Pesaran CDLM-Test		Varyans Şişirme Faktörü (VIF)
	(SEM ve TEM)		(Değişen Varyans-Heterokedastisite)		(Otokorelasyon)		(Birimler Arası korelasyon)		(Çoklu Doğrusal Bağlantı)
ROA	İst.	Olasılık	İst.	Olasılık	DW	Baltagi-Wu	İst.	Olasılık	
1	10.38	0.2395	W0 : 2.8543431 W50 : 1.0931374 W10 : 1.8626513	W0 : 0.0024 W50 : 0.0061 W10 : 0.0136	1.6761877	1.2582587	0.678	0.4980	5.00
ROE	İst.	Olasılık	İst.	Olasılık	DW	Baltagi-Wu	İst.	Olasılık	
1	15.99	0.4075	W0 : 4.3850899 W50 : 3.2335958 W10 : 3.6543839	W0 : 0.0020 W50 : 0.0133 W10 : 0.0067	1.4953708	1.0230174	0.071	0.9437	5.00

Regresyon modelinde birim etkisi, değişen varyans (heteroskedastisite) ve otokorelasyon gibi sorunların mevcut olduğu durumlarda dirençli tahmin modellerinden Driscoll-Kraay (1998) tahmincisi daha doğru sonuçlar vermektedir (Tatoğlu, 2020). Driscoll-Kraay Tesadüfi Etkiler Modeli ile sukuk ihraçları ve diğer değişkenlerin katılım bankalarının finansal performansları üzerindeki etkileri farklı modellerle ele alınmıştır. Analiz sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır:

Tablo 6. Tahmin Sonuçları

DEĞİŞKENLER	ROA	ROE
FD1	-0.0130*** (0.00271)	-0.181*** (0.0292)
FD2	-0.000123** (4.78e-05)	-0.000861 (0.000612)
NPL	-0.0291 (0.0250)	-0.741*** (0.270)
SIZE	0.00128* (0.000708)	0.0119 (0.0116)
ER	0.000351 (0.000284)	0.0174 (0.00823)
GDP	-0.0151 (0.0108)	-0.114 (0.117)
IR	-0.00119 (0.00664)	-0.0155 (0.0963)
UN	0.0366 (0.0372)	0.676* (0.362)

INF	-0.00112 (0.00668)	-0.204 (0.175)
Sabit	0.0174* (0.0106)	0.224* (0.178)
Gözlem	282	282
F-Testi	0.0000	0.0000
R ²	0.521	0.513

Not: Standart hatalar parantez içinde verilmiştir. *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Çalışmanın temel hipotezi olan (H₁) finansal derinleşmenin katılım bankalarının ROA ve ROE'si üzerinde anlamlı ve pozitif ve/veya negatif yönde etkisinin olduğu iddiası söz konusudur. Tablo 5'te görüleceği üzere bu hipotezin oluşturulduğu modellerin sonuçları yer almaktadır. Tahmin edilen her iki modelde de modellerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve kurgusal bir hatanın olmadığı görülmektedir. R² istatistiği bağımlı değişkenler üzerindeki açıklayıcı değişkenlerin ne kadar yüzdelik kesimini açıkladığını ölçen bir istatistiktir. Tahmin edilen iki modelde de R² istatistiğinin %50'nin üzerinde olduğu ve katılım bankalarının kârlılıkları üzerindeki değişkenlerin bir kısmını açıkladığını göstermektedir. Her iki modelde finansal derinleşme göstergesi olan F₁ ve F₂ değişkenlerinin katılım bankalarının ROA ve ROE üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve negatiftir. Sonuçlar aynı zamanda önceki yapılan çalışmaların (Wu et al., 2007; Yusuff ve Olaniran-Akinyele, 2019; Demirgüç-Kunt ve Huizinga, 2000) sonuçlarını desteklemektedir. Ekonomik büyüklüğün göstergelerinden olan finansal derinleşmenin gelişimi katılım bankalarının mevduata yüksek düzeyde faiz veren ve düşük faiz ile kredi kullandıran geleneksel bankalar ile rekabetini olumsuz yönde etkileyerek kârlılıklarını düşürebilmektedir. Finansal derinleşme ile gelişen finansal piyasalar, katılım bankalarının kârlılıklarına yönelik baskı yaratabilecek altyapı ve personel rekabetinde olumsuz etki yaratabilmektedir.

NPL değişkeninin de katılım bankalarının ROE üzerinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Fapohunda ve Eragbhe (2017) ile Akın ve Duramaz (2022) çalışmaları ile bu sonuçlar örtüşmektedir. Takipteki krediler ile katılım bankaları gelir kaybı, operasyonel maliyetlerin yükselmesi, karşılık ayırması, ilave sermaye ihtiyacı ve itibar kaybı gibi sebeplerden dolayı kârlılıklarında olumsuzluklar yaşayabilmektedir.

Banka büyüklüğünün ROA üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Literatür çalışmalarında da (Hassan ve Bashir, 2003; Petria et al., 2015; Menicucci ve Paolucci, 2016; Staikouras ve Wood, 2004; Bouhider, 2021) benzer sonuçlar bulunmaktadır. Sonuçlar, katılım bankalarının aktif büyümesinin pazar paylarını artırarak kârlılıklarını olumlu bir şekilde etkilediğini göstermektedir.

İşsizlik değişkeninin sadece ROE üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Karakuş ve Yılmaz Küçük (2016) çalışmasında aynı sonuçlara ulaşmışlardır. İşsizlik oranının yüksek olduğu durumlarda kredi riskinde artış, kredi talebinde azalış, kredi faiz marjlarında sıkılaştırma, kredi tahsilatlarında problemler ve ekonomik belirsizlikler gibi sebeplerden dolayı katılım bankalarının kârlılıklarında düşüşler görülebilmektedir. Analiz bulgularına göre GDP, faiz oranları ve enflasyon değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

IV. Sonuç

Bu çalışma 2005Q4-2023Q2 döneminde katılım bankalarının kârlılıkları üzerinde finansal derinleşmenin etkisini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmada finansal derinleşmenin yanı sıra takipteki krediler, banka büyüklüğü, döviz kurları, GDP, faiz oranları, işsizlik ve enflasyon değişkenlerinin de etkisi araştırılmıştır. Panel veri analizi yöntemi ile ele alınan analizlerde katılım bankalarının kârlılık göstergesi olan ROA ve ROE üzerinde finansal derinleşmenin negatif bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Ekonomik büyüklüğün bir göstergesi olan finansal derinleşme, katılım bankalarının kârlılığını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun nedenleri arasında katılım bankalarının, mevduata yüksek faiz ödeyen ve düşük faizle kredi kullandıran geleneksel bankalarla rekabetini olumsuz bir şekilde etkilediği söylenebilir. Ayrıca finansal piyasalarda meydana gelen büyüme, katılım bankalarının kârlılığına

yönelik baskı yaratabilecek altyapı yatırımları ve yetişmiş personel rekabetinde olumsuz etkiler doğurabilmektedir. Finansal derinleşmenin katılım bankalarının kârlılığı üzerindeki etkisi, birçok faktörle ele alınması gereken bir husustur.

Finansal derinleşmenin katılım bankalarının kârlılığı üzerindeki negatif etkisinin minimuma indirilmesi banka yönetimlerinin kârlılık politikalarını uygulamada yeniden strateji geliştirmelerine bağlıdır. Ayrıca katılım bankalarının kârlılığı üzerindeki faktörlerin daha iyi denetlenmesini ve bankacılık rekabetinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Bankaların karar vericileri için de kârlılık üzerindeki göstergelerinin izlenmesi, gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve maliyetlerin optimize edilmesi önemlidir. Öte yandan, katılım bankaları rekabeti artırarak, hizmetlerini ve işlem süreçlerini geliştirerek, fintek yatırımları yaparak ve tüketicilere daha fazla finansal ürün sunarak finansal derinleşmenin negatif etkisini azaltabilirler.

Sonuç olarak bu çalışma Türkiye'deki katılım bankalarının kârlılıkları üzerindeki finansal derinleşmenin etkisini araştırarak literatürdeki boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. İleride yapılacak çalışmalar için veri setinin çoğaltılarak ve mevduat bankaları ya da ülkeler düzeyinde karşılaştırmalı çalışmalar yapılarak çalışma derinleştirilebilir. Ayrıca finansal derinleşme ölçütü olarak farklı değişkenler ele alınarak kârlılık üzerindeki finansal derinleşmenin etkisi detaylı araştırılabilir.

MAKALE BİLGİ FORMU

Yazar Katkıları:

Çalışma Konsepti / Tasarımı: Muhammed Hadin ÖNER

Veri toplama: Muhammed Hadin ÖNER

Veri Analizi / Yorumlama: Muhammed Hadin ÖNER

Yazı Taslağı: Muhammed Hadin ÖNER

Teknik Destek / Malzeme Desteği: Muhammed Hadin ÖNER

İçeriğin Eleştirel İncelemesi: Muhammed Hadin ÖNER

Literatür Taraması: Muhammed Hadin ÖNER

Çıkar Çatışması Bildirimi

Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Kaynakça

- Akbaş, F. (2023). Kurumsal yönetim, bankaya özgü ve makro değişkenlerin karlılık üzerindeki etkisi: Bist'te işlem gören bankalar üzerine bir uygulama. *Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11, 63-74. <https://doi.org/10.58627/dpuibf.1299474>
- Akın, S. ve Duramaz, S. (2022). Kamusal sermayenin katılım bankacılığının performansına etkisi: Türkiye katılım bankacılığına yönelik panel veri analizi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 29(4), 785-800. <https://doi.org/10.18657/yonveek.1067893>
- Baltagi, B. H. (2005). *Econometric Analysis of Panel Data*. Wiley.
- Belke, M. ve Ünal, E. A. (2017). Banka karlılığının belirleyicileri: Türkiye'de borsaya kote olan ve olmayan bankalardan kanıtlar. *Journal of Economics, Finance and Accounting*, 4(4), 404-416. <https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2017.750>
- Bouhider, R. (2021). Econometric study of the effect of deposits on Islamic banks profitability: Evidence from Malaysia. *Economics Bulletin*, 41(3), 1292-1302.
- Brooks, C. (2014). *Introductory Econometrics for Finance* (3. baskı). Cambridge University Press.
- Demetriades, P. O. ve Luintel, K. B. (1996). Financial development, economic growth and banking sector controls: evidence from India. *The Economic Journal*, 106(435), 359-374. <https://doi.org/10.2307/2235252>
- Demirgüç-Kunt, A. ve Huizinga, H. (2000). *Financial structure and bank profitability* (WPS2430). World Policy Research Working Paper Series. <https://papers.ssrn.com/abstract=632501>
- Erarslan, C., Pehlivanoğlu, F. ve Narman, Z. (2021). Türkiye'de finansal derinleşme ve cari açık ilişkisinin var modeli ile analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 23(41), 238-251.
- Fapohunda, F. M. ve Eragbhe, E. (2017). Regulation, financial development, financial soundness and banks performance in Nigeria. *Journal of Finance and Accounting*, 5(3), 88-92. <https://doi.org/10.12691/jfa-5-3-3>
- Hassan, M. K. ve Bashir, A. H. M. (2003). *Determinants of Islamic banking profitability*. Economic Research Forum (ERF) 10th Annual Conference, Morocco.

- Hidayat, S. E., Sakti, M. R. P. ve Al-Balushi, R. A. A. (2021). Risk, efficiency and financial performance in the gcc banking industry: islamic versus conventional banks. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 12(4), 564-592. <https://doi.org/10.1108/JIABR-05-2020-0138>
- Islamic Financial Services Board (2022). *Islamic Financial Services Industry Stability Report 2022*.
- Jacob, Z., Nwala, N. M. ve Suberu, A. A. (2023). Effect of formal financial sector on financial deepening in Nigeria. *International Journal of Economics, Business and Management Research*, 07(07), 70-90. <https://doi.org/10.51505/IJEBMR.2023.7706>
- Karadâgi, A. M. (2018). *İslam İktisadına Giriş*. İktisat Yayınları.
- Karakuş, R. ve Yılmaz Küçük, Ş. (2016). Katılım bankalarında karlılığın belirleyicileri: Türkiye örneği için bir panel veri analizi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 119-133.
- Kayode, P. A., Ajayi, D. A. ve Awosusi, C. T. (2021). Does financial deepening cause liquidity problems for banks? evidence from Nigeria. *South Asian Journal of Social Studies and Economics*, 242-257. <https://doi.org/10.9734/sajsse/2021/v12i430331>
- Khalilullah, F. N., Zeb, A. ve Jehan, N. (2023). An empirical assessment of the determinants of financial performance of commercial banks in Afghanistan. *iRASD Journal of Economics*, 5(2).
- Lee, H. S., Low, K.-L.-T., Shyue Chuan, D. C. ve Sia, B. K. (2017). Influence of secondary and tertiary literacy on life insurance consumption: Case of selected asean countries. *The Geneva Papers on Risk and Insurance - Issues and Practice*, 43(1), 1-15. <https://doi.org/10.1057/s41288-017-0050-7>
- Menicucci, E. ve Paolucci, G. (2016). The determinants of bank profitability: Empirical evidence from European banking sector. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 14(1), 86-115. <https://doi.org/10.1108/JFRA-05-2015-0060>
- Olawumi, S. O., Lateef, L. A. ve Oladeji, E. O. (2017). Financial deepening and bank performance: a case study of selected commercial banks in Nigeria. *Journal of Mathematical Finance*, 7(3), 519-535.
- Omodero, C. O., Adeyemo, K. A., Onyekachi, S. N. ve Omesue, C. E. (2023). Financial deepening and equity investment in emerging markets. *Asian Economic and Financial Review*, 13(8), 590-609. <https://doi.org/10.55493/5002.v13i8.4822>
- Otieno, A. S. (2013). *Financial Deepening and Profitability of Commercial Banks in Kenya*. School of Business, University of Nairobi.
- Öztürk, N., Kılıç Darıcı, H. ve Kesikoğlu, F. (2011). Ekonomik büyüme ve finansal gelişme ilişkisi: Gelişmekte olan piyasalar için bir panel nedensellik analizi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 1, 53-69.
- Petria, N., Capraru, B. ve Ilnatov, I. (2015). Determinants of banks' profitability: evidence from EU 27 banking systems. *Procedia Economics and Finance*, 20, 518-524. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00104-5](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00104-5)
- Staikouras, C. K. ve Wood, G. E. (2004). The determinants of European bank profitability. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*, 3(6), Article 6. <https://doi.org/10.19030/iber.v3i6.3699>
- Tabakoğlu, A. (2013). *İslam İktisadına Giriş*. Dergâh Yayınları.
- Tatoğlu, F. Y. (2020). *Panel Veri Ekonometrisi*. Beta Yayınevi.
- Warde, İ. (2000). *Islamic Finance in the Global Economy*. Edinburgh University.
- Wu, H., Chen, C. ve Shiu, F. (2007). The impact of financial development and bank characteristics on the operational performance of commercial banks in the Chinese transitional economy. *Journal of Economic Studies*, 34(5), 401-414. <https://doi.org/10.1108/01443580710823211>
- Yusuff, A. M. ve Olaniran-Akinyele, F. O. (2019). Financial deepening and financial performance of deposit money banks in Nigeria. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 6(11), 179-191. <https://doi.org/10.14738/assrj.611.7351>
- Yüksel, S., Mukhtarov, S., Mammadov, E. ve Özseri, M. (2018). Determinants of profitability in the banking sector: an analysis of post-soviet countries. *Economies*, 6(3), 3-15.